

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 13. aprila 1859.

Kaj posebno manjka našim drevesnicam ali tako imenovanim vertnim šolam?

Dan današnji se je močno povzdignila reja sadnih drevés. Vsak priden gospodar, naj je kmet ali gospod, če ima le količkaj za drevje pripravnega prostora, ga zasaja s sadnimi drevési. Tako je pri nas, tako je drugod.

Ni tedaj čuda, da je že težko cepljencov dobiti, ker vse sega po njih.

Tega se je, kakor mnogo družih gospodarjev, prepričala tudi kranjska družba, ktera je začela letos svoj vert na Poljanah v Ljubljani popolnoma predelovati in je pisala po 100 različnih sort najžlahnejših pritličnih hrušk in jablan nadeset krajev, preden jih je kakih 60 dobila iz Dunaja, pa še teh ne že tako močnih kakoršnih je želela. Iz vseh družih krajev Štajarskega in Koroškega je dobila odgovor, da so jim drevesca pošle, al ker so pokupljene bile, ali pa so jim zadnje dve leti ali suše ali pa mraza konec vzele.

Zakaj pa niste drevés iskali domá po Kranjskem; saj imate vendar pridnih sadjorejcov in celó takih, ki so medaljo prejeli? — utegne kdo reči.

Kmetijska družba bi se bila gotovo najraje obernila do domačih gospodarjev, — pa kaj, ker vé, da jih je le malo, kateri se pečajo s prodajo sadnih drevés; tisti pa, ki se s tem pečajo, nimajo zlasti v hruškah in pritlikovcih tistih žlahnih sort, ktere želi kmetijska družba v svoj vert zasaditi, da bi od njih kadaj cepiče pa tudi cepljene drevesa po deželi dajala.

Večji del naših sadjorejcov pa, ki se s prodajo sadnih drevés pečajo, ne vejo, kaj imajo — in to je tista velika napaka, ktera tare naše drevesnice ali „vertne šole“. Nekteri od svojega mladega drevja malo več vejo, kakor da imajo „dobre hruške ali pa jablane“; malokdo vé povedati sorto, da bi se človek mogel zanesti, da bi res to dobil, česar želi.

Na tem je pa sila veliko ležeče. Če bi, postavimo, kdo v svoj vert rad imel pisanega kalvilarja, pa se mu pošlje pisani kosmač, ali namesto virguleške karvojnica itd., ne bo mačka v žaklji kupoval, ampak vediti hoče, kaj bo dobil, ker družega neče.

Naše drevesnice so v tej zadevi še take kakor so bile pred 300 leti. In to je njih največja napaka; to jim je overa, da se iz njih ne kupuje toliko drevés, kolikor bi se jih kupovalo in celó v druge dežele pošiljalo. Prodajajo se iz takih drevesnic drevesa le takim gospodarjem, katerim ni nič mar za sorto, ampak so zadovoljni, da dobijo le jabelka ali pa hruške.

Takih gospodarjev je pa dan današnji že malo in jih bo od leta do leta manj.

Toliko bolj pa je obžalovati to, da so naše drevesnice v tem tako zanemarjene, ker so v Ljubljani napravljene sadne razstave pokazale, da imamo na Kranjskem, kar jabelka vtiče, večidel vse žlahne sorte; v hruškah smo bolj zapušeni.

Če se drevesnice imenujejo vertne šole, že samo to ime kaže, da ni dosti, da se drevesa le po redu posadijo v sadišče, kakor sedijo otroci v šolskih klopih, temuč treba je tudi, da se vsacemu divjaku svoje ime dá po cepiču, s katerim je bil požlahnjen, kakor v šoli vsak otrok svoje ime ima, da ga učnik po njem kliče, in da ne pošlje Anžeta h gospod fajmoštru, če oni hočejo z Blažetom govoriti.

In kako lahko bi bilo vertne šole tako vrediti! Le dve reči ste potrebne: prva je, da sadjorejec nikoli ne vzame cepiča, če natanko ne vé imena sadne sorte, — druga pa je ta, da cepljence vversti v vertni šoli tako, da versti ene sorte svojo številko (numero) dá na plehasti plošici ali na količu, na ktere se s svinčnikom (plajštiftom) debela številka zapiše, — in te številke se zapišejo potem v zapisnik (register) in k številki se pripiše ime sadne sorte.

Te dve reči ste našim drevesnicam najpotrebniše; se vé da si sadjorejec v zapisniku tudi zapomni čas cepljenja itd.

Naj bi naši sadjorejci to reč prevdarili in koj začeli svoje drevesnice tako predelovati, kakor jih terjajo potrebe sedanjega časa!

Če morebiti kdo misli, da smo tukaj kaj preveč rekli, nam je prav ljubo, ako se oglasi, da to reč dobro dodelamo.

Gospodarske skušnje.

(Kako usahnjene drevesca zopet oživiti). Drevesca, ktere so že več dni izkopane bile in so se na koreninah in lubji posušile, se dajo zopet oživiti, ako se v dobri zemlji dosti dolga in globoka jama skoplje; v to jama se položi usahnjeno drevó, 6 pavcov na debelo, se z dobro zemljo zasuje in v nji ene dni ležati pusti. — Zemlja pa se mora, posebno v suši, večkrat z vodo poškopiti.

(Peso, belo in rudečo, med turšico saditi). Gospod Zajc iz Monakovega naznanuje skušnjo, ki jo je pretečeno leto sam napravil s peso med turšico sajeno, in pravi, da se mu je kaj dobro obnesla. Posebno dobro se splačuje to v bolj goratih krajih. Pesa je bila debela, in turšice se je veliko veliko pridelalo. Pesa se menda zato tako zredi, ker ji turšica senco dela.

(Koliko gojzdna stelja za gnoj zaleže). O tem piše gospod Fischbach, virtemberžki okrajni gojzdnar, to le: Gojzdna stelja za gnoj res malo zaleže, ker 100 fantov šilovja ali hojevja le toliko zdá, kakor 58 funtov slame ozimnega žita. Ker pa 100 funtov listja le 45 funtov suhe za nastel pripravne stelje dá, tedaj nadomestuje 14½ funtov slame ozimnega žita 100 funtov listja. Tudi prizadene gojzdno steljo naberati skoraj več, kakor je njena gnojna moč vredna, in sicer dvakrat več, ne glede na to, da to gojzdu veliko škodo prizadene, če se v gojzdu čisto vse listje pobere.

(Vino menj pusto in stanovitneje napraviti). Na Gerškem devajo še dan današnji v vino nekoliko žganega mavca (gipsa), s katerim ga popravijo, da je boljše in stanovitniše. Tudi drugod so poskusili to pri kalnem

vinu, in našli so, da se vino z gipsom pomešano kmali učisti; vendar pa vinu prijetnega okusa ne vzame, gips se v sodu sterdi, če se ga le preveč ne vzame, in vino se dá potem čisto iz soda pretočiti. Tudi kisle vina po gipsu nekoliko svoje kisline zgubé. — Tako priporoča časnik „Fortschritt“.

(Kako stenice pregnati). Neka gospodinja iz Lipnice priporoča zoper stenice vodo od kumar. Kumare se morajo dobro ožmeti in ž njih vodo večkrat posteljne špranje in postelje same, kjer se stenice radi redé, zaporedoma umivati, dile podergniti, vratni podboji s kakem penzeljnom pomazati in enake kraje, kjer se stenice najraje derzé, z omenjeno vodo politi. Stenica berž pogine, ko jo ta voda zadene. Najbolje zato so semenske in že nekoliko nagnjite kumare. Zmečkati se morajo, in ž njih sokom postelje in druge stenične gnjezda namazati; še celo jesih, v katerem naše gospodinjje kumare hranjujejo, jih kmali pomori.

Od dosmertnih asekuracij.

I. Kaj so dosmertne asekuracije ali zavarovavnice? čemu so? in kako se jih more vsak udeležiti?

Dosmertne zavarovavnice se po nemško imenujejo „Lebensversicherungen“. Marsikdo, ki nemško besedo „Lebensversicherung“ bere, in še nikolj ni nič slišal od teh naprav, bi utegnil reči: „Ali vas luna terka, da kaj takega mislite, da kakošna asekuracija more celó življenje človekovo zavarovati, da ne bo umerl?“ Ker pa se „Lebensversicherung“ ne sme tako razumeti, kakor zgolj nemška beseda kaže, ne imenujemo mi v svojem jeziku teh naprav „zavarovavnice življenja“, ampak dosmertne zavarovavnice ali asekuracije, in od teh pri nas še premalo znanih naprav hočemo svojim bravcom v sledečih sestavkih še kaj več povedati, kakor smo že unidan od tontin povedali.

Da so dosmertne zavarovavnice dobra reč, je zdavnej znano, pa deležnikov še niso imele dosedaj toliko, kolikor bi jih kakor koristne naprave imele šteti. Zakaj se jih ljudje tako malo udeležujejo, tega je marsikaj krivo. Mnogi še celó nič od njih ne vejo, drugi jim ne zaupajo; veliko ljudi je, kateri se jih ne morejo udeležiti, ne manjka se pa tudi tacihi ne, kateri z neverjetno nečimernostjo svoje življenje vživajo, se za pokojne prihodnje dni kar nič ne pečajo, in dosti jih je, kateri še ne prevdarijo, kako se bo njihovim svojcom po njih smerti godilo; tistim namreč, kateri so jih v življenji tako zvesto ljubili. Misliti bi bilo skorej, da se taki nemarneži še celó branijo, po smerti spomin sabo vzeti, da zapusté sirote, ktere bi jih po smerti blagoslovile. Vendar pa ne rečemo preveč, da ne bo dolgo terpelo in ljudstvo se bo začelo v dosmertne zavarovavnice sploh zapisovati.

Živimo namreč v času, v katerem se ljudje tako hitro množijo; v katerem sto družih moči nadomestuje človeške roke; v času, v katerem se dá brez pravih vednost in pripravnost komaj še živéti; v katerem znajdba spodriva znajdbo, v katerem nam vse in povsod glasno na ušesa bije: „Naprej! naprej!“; v času, v katerem imamo toliko majhnih in velikih potreb, od katerih se našim sprednjikom še sanjalo ni, in v času, v katerem moramo za marsikaj dostikrat nepotrebne lepe krajcarje darovati, kateri bi nam bili za starost, za dni nesreče ostali: v takem času so ljudje prisiljeni, ne samo na to misliti, kako bi si v sedanjih dneh urno pomagali, ampak tudi, kako bi se posebno za prihodnje dni preskerbeli, katerih v sedanjosti tako lahko pozabimo ali pa skerb za-nje k večjemu z dobrimi sklepi odlašamo.

V času živimo, v katerem se uperamo in prizadevamo, pa z vsem uperanjem in prizadevanjem komaj dan za dnevom izhajamo. Ravno zavoljo tega nas tudi tako težko stane, tudi za prihodnje čase stanovitno skerbeti.

Kar naenkrat pa stoji človek pred durmi časa, v katerem si ne more nič več pridobiti, v katerem potrebuje prav posebno tistega pokoja in tiste zložnosti, ktera mu oslajuje dni starosti in mu obilo povračuje plačilo za njegove trude in skerbi pretečenih let.

Sila sila malo ljudi je pa, kateri morejo po dosedanem ravnanju sebi in svojim ljubim veselo prihodnost pripraviti. Bog ne prizadeni, da bi hotli se mnogim posojilnicam in hranilnicam zameriti, ktere so ljudém res dobre pomočnice. Tu gré za druge reči, ktere se dajo samo z dosmertnimi zavarovavnicami doseči. Obljubimo, da bodo te zavarovavnice v poznejih letih zlo slovéle. Naj jih le ljudje dobro spoznajo, in udeleževali se jih bodo gotovo tudi radi.

Koristnost dosmertnih zavarovavnic se dá v kratkem tako-le razkazati:

1. Dosmertne zavarovavnice utemeljujejo domačo srečo ali srečo med svojimi. — Ni treba dokazovati, kako je sreča med svojimi tudi sreča za celo sosesko, za celo državo, še celó za vse ljudi. To nam kaže skušnja najbolj jasno. Kjer ni edinosti in sreče med družinami, tudi ni pobožnosti in mirú. Čednost, bodi si kakoršna kolj, more samo v dobro gospodarjeni družini cvesti in tekniti. Taka družina je najrodovitnejša njiva, v kateri morejo rasti vse npravne in državljanske čednosti. Da se pa to zgoditi more, mora oče ali gospodar družine najpred pomočkov imeti, s katerimi je mogoče tak namen doseči. Gospodar ne more nikolj preveč deloven in varčen biti, nikolj ne more vsega dosti prevdariti; v tem mu morajo pa udje družine pomožni biti. Al gospodar naj bo še tako delaven, še tako varčen, naj še tako umno vse prevdarja, vendar dostikrat ne doseže svojega namena. Delavna roka omaga, zadovoljnosti se človek naveliča in če kdo še tako umno in modro kaj prevdari, prigodi se kaj, česar nihče ne more previditi, in vse je zastonj! Ako damo pa gospodarju pomočkov, da se takih nezgod varje, obvarjemo tudi celo družino; otmemo jo težavnih homatij in pogubljenja. Dosmertne zavarovavnice dajajo take pomočke; one morejo družine varovati sile in nadlog; one jim dajajo ték in učverstujejo njih srečo.

Kakor so dosmertne zavarovavnice dobrotnice in pomočnice družin, tako so tudi

2. krepke podpornice omikanja. — Komu more nek bolj biti na tem ležeče, da se svojci sploh in poseboma kaj učé in omikajo, kakor njih očetu? Ali pa more ta to tako storiti, kakor je treba, če bi ne imel pomočkov, kateri mu tudi še potem ostanejo, ko si ne more nič več pridobiti, ko mu obertnija in rokodelstvo opéša itd.

3. Dosmertne zavarovavnice so koristne družini in njeni omiki, toraj so tudi koristne čednemu življenju.

4. Dosmertne zavarovavnice vzbujajo varčnost; zavoljo tega pripomorejo k blagru posamnih ljudi kakor tudi celih družin.

Ker delajo ljudem upanje, da bodo po odločenem času dobili pravice, ktere grejo deležnikom takih zavarovavnic, tedaj si bodo ti tudi na vso moč prizadevali, da ne zgubijo teh pravic.

Z umno varčnostjo bo mogel deležnik vsigdar dolžnosti zavarovavnice spolnovati; tedaj se mu ne bo bati, da bi zgubil pravice, ktere je pridobil. Blagor mnogih posamnih je v tesni zvezi z blagrom vseh skupaj; ta blagor se bo ondi najbolj razodeval, kjer imajo dosmertne zavarovavnice največ deležnikov.

5. Še drugo — ne majhno dobroto skazujejo dosmertne zavarovavnice deležnikom s tem, da jim dnarjev posojujejo. — Té posojila so pa prav posebne baže; kajti posojujejo dosmertne zavarovavnice svojim deležnikom prav za prav to, kar deležnikom že sicer gré, samo z razločkom, da posodijo vsakemu po méri tega, kar bi imel o svojem času iz njih dobivati. Kdor hoče tako posojilo dobiti, nima družega storiti, kakor zavarovavnici to kar